NIZARIY ISMOILIYLAR HARAKATINING SIYOSIY STRATEGIYASI VA SUIQASD TAKTIKASI.

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali «Tarix» yo'nalishi talabasi
Jafaraliyeva Zarina

zarrinajafaraliyeva90@gmail.com

+998970507307

Annotatsiya. Ushbu maqolada XI–XIII asrlarda Yaqin Sharqda faoliyat yuritgan Nizariy Ismoiliylar harakatining siyosiy strategiyasi va suiqasd taktikasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida harakat asoschisi Hasan ibn Sabbah tomonidan shakllantirilgan boshqaruv modeli, markazlashgan qal'alar tizimi hamda Alamut qal'asining strategik ahamiyati o'rganiladi. Shuningdek, selektiv suiqasd usullarining siyosiy vosita sifatidagi roli, ularning psixologik ta'sir mexanizmlari va raqib kuchlarga bosim o'tkazishdagi samaradorligi yoritiladi. Maqolada Assassinlar haqidagi tarixiy stereotiplar tanqidiy tahlil qilinib, ularning faoliyati zamonaviy tarixshunoslik nuqtai nazaridan qayta baholanadi.

Kalit so'zlar: Nizariy ismoiliylar, Hasan ibn Sabbah, Alamut qal'asi, siyosiy strategiya, suiqasd taktikasi, selektiv suiqasd, psixologik ta'sir, yashirin tashkilotlar, diniy-siyosiy harakatlar, o'rta asrlar, Ismoiliy shialik, propagandaviy tasvir, "assassin" fenomeni, tarixiy stereotiplar.

Аннотация. В данной статье проводится научный анализ политической стратегии и тактики убийств низаритского исмаилитского движения, действовавшего на Ближнем Востоке в XI–XIII веках. Исследование рассматривает модель управления, разработанную основателем движения Хасаном ибн Саббахом, систему централизованных крепостей и стратегическое значение крепости Аламут. Также рассматривается роль

избирательных методов убийств как политического инструмента, их психологические механизмы и эффективность в оказании давления на противоборствующие силы. В статье критически анализируются исторические стереотипы об ассасинах и переоценивается их деятельность с точки зрения современной историографии.

Ключевые слова: Низаритские исмаилиты, Хасан ибн Саббах, крепость Аламут, политическая стратегия, тактика покушений, выборочные убийства, психологическое воздействие, тайные организации, религиозно-политические движения, Средневековье, исмаилитский шиизм, пропагандистский образ, феномен «убийцы», исторические стереотипы.

Abstract. This article scientifically analyzes the political strategy and assassination tactics of the Nizari Ismaili movement, which operated in the Middle East in the 11th–13th centuries. The research examines the governance model developed by the movement's founder, Hasan ibn Sabbah, the system of centralized fortresses, and the strategic importance of the Alamut fortress. It also examines the role of selective assassination methods as a political tool, their psychological mechanisms, and their effectiveness in exerting pressure on rival forces. The article critically analyzes historical stereotypes about the Assassins and reevaluates their activities from the perspective of modern historiography.

Keywords: Nizari Ismailis, Hasan ibn Sabbah, Alamut Fortress, political strategy, assassination tactics, selective assassination, psychological impact, secret organizations, religious-political movements, Middle Ages, Ismaili Shiism, propaganda image, "assassin" phenomenon, historical stereotypes.

Kirish. XI–XIII asrlar Yaqin Sharq tarixida murakkab siyosiy kurashlar, diniy qarama-qarshiliklar va hukmronlik uchun olib borilgan keskin raqobat davri sifatida ajralib turadi. Aynan shu tarixiy sharoitda Nizariy Ismoiliylar harakati shakllanib, o‘ziga xos siyosiy strategiya va ta’sir mexanizmlarini ishlab chiqdi. G‘arb

tarixshunosligida “Assassinlar” nomi bilan mashhur bo‘lgan ushbu guruh ko‘pincha biryoqlama tarzda faqat suiqasdlar bilan bog‘lab talqin qilinadi. Biroq zamonaviy ilmiy yondashuvlar ularni oddiy “yollanma qotillar” emas, balki murakkab diniy-siyosiy tizimga ega bo‘lgan harakat sifatida baholaydi. Harakat asoschisi Hasan ibn Sabbah tomonidan yaratilgan boshqaruv modeli markazlashgan hokimiyat, mustahkam qal’alar tizimi va yuqori darajadagi intizomga asoslangan edi. Xususan, Alamut qal’asi ushbu tizimning siyosiy va strategik markazi sifatida muhim rol o‘ynagan. Nizariy ismoiliylar o‘z davrining yirik harbiy kuchlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri qarshi chiqish o‘rniga, aniq rejalashtirilgan va selektiv xarakterga ega bo‘lgan suiqasd taktikasi orqali siyosiy muvozanatga ta’sir o‘tkazishga erishgan. Ushbu maqolaning maqsadi — Nizariy ismoiliylar harakatining siyosiy strategiyasi va suiqasd taktikalarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning faoliyatini tarixiy stereotiplardan xoli holda qayta baholashdan iborat.

Asosiy qism. Ismoiliylar bo‘linishi va Nizoriylar harakatining yuksalishi. Nizoriy ismoiliylar harakatining kelib chiqishi XI asr oxirida Fotimiylar xalifaligini larzaga solgan ketma-ketlik inqirozida yotadi. Qohiradan hukmronlik qilgan va Ismoil nasli orqali Muhammad payg'ambardan kelib chiqqanligini da'vo qilgan Fotimiylar uzoq vaqt davomida shia islomining ismoiliylar tarmog'ining siyosiy va ma'naviy markazi bo'lib xizmat qilgan. Ularning hokimiyati Fotimiy xalifasi ham qonuniy imom, nasl-nasabi diniy qonuniylikni ta’minlagan ilohiy yo‘lboshchi bo‘lgan, degan ishonchga asoslangan edi. Xalifa al-Mustansir 1094 yilda uzoq hukmronlikdan so'ng vafot etganida, bu siyosiy va diniy hokimiyatning merosxo'ri kimga nasib etadi degan savol ismoiliylar jamoasida chuqur parchalanishni keltirib chiqardi. Tarix

Nizo ikki raqib da'vogar: al-Mustansirning to'ng'ich o'g'li Nizor va uning ukasi al-Musta'liy haqida edi. Natijani aniqlashda Qohiradagi sud siyosati hal qiluvchi rol o'ynadi. Qudratli vazir al-Afdal Shahanshoh al-Mustansir vafotidan ko‘p o‘tmay xalifa deb e’lon qilingan al-Musta’liyni qo‘llab-quvvatladi. Nizor bu qarorni rad

etdi va imomlikka o'z da'vosini ilgari surdi va vorislik avvalgi imom tomonidan belgilanishi tamoyiliga amal qilishi kerakligini ta'kidladi. Uning qo'zg'oloni Fotimiy qo'shinlari tomonidan tezda bostirildi va u asirga olinib, Iskandariyada qatl etildi. Biroq mojaro Nizorning o'limi bilan tugamadi. Kengroq ismoiliy dunyosi bo'ylab ko'plab izdoshlar al-Musta'liyning qonuniyligini rad etishdi va Nizorni qonuniy imom sifatida tan olishda davom etishdi va shu bilan harakat ichida doimiy bo'linish paydo bo'ldi.Bu bo‘linish ismoiliy islomning ikkita alohida tarmog‘ini keltirib chiqardi. Musta'liylar guruhi Misrda joylashgan Fotimiylar davlatiga sodiq qoldilar, Nizor tarafdorlari esa Nizoriy Ismoiliylar harakati deb nomlanuvchi harakatni tuzdilar. Bo'linish shunchaki vorislik bo'yicha teologik kelishmovchilik emas edi. Bu muhim siyosiy ahamiyatga ega edi, chunki bir da'vogarga yoki boshqasiga sodiqlik raqobatdosh hokimiyat markazlariga sodiqlikni belgilab berdi. Fors, Suriya va Markaziy Osiyo bo‘ylab tarqalib ketgan jamoalar uchun mojaro mahalliy rahbarlar va missionerlarni Fotimiylar saroyiga qo‘shilish yoki Nizor naslidan bo‘lgan muqobil imomlar qatoriga amal qilish o‘rtasida tanlov qilishga majbur qildi.

Forsda Nizoriylar da'vosini qo'llab-quvvatlovchi eng nufuzli shaxs Fotimiylar vorisligi inqirozi boshlanishidan oldin allaqachon kuchli izdoshlar tarmog'ini yaratgan ismoiliy missioner Hasan-i Sabboh edi. Hasan ismoiliylik ta'limotini tarqatish uchun mas'ul bo'lgan missionerlik tashkiloti Fotimiy da'vosining bir qismi sifatida sharqiy islom olami bo'ylab keng sayohat qilgan. Bo'linishdan so'ng u Qohiradagi musta'li xalifalar hokimiyatini rad etdi va o'rniga Nizoriy chizig'iga sodiqlik atrofida fors ismoiliy jamoalarini tashkil qildi. Uning rahbarligida harakat Fotimiylar davlatidan ajralgan mustaqil siyosiy va diniy o‘zlikni rivojlantira boshladi. Hasanning yondashuvi inqilobiy emas, balki uslubiy edi. U intizomli tashkiliylikni, ehtiyotkorlik bilan yollash va hatto dushman siyosiy sharoitlarda ham ishlay oladigan mahalliy missionerlik tarmoqlarini kuchaytirishni ta'kidladi. Ismoiliylar missiyasining bu qayta tuzilishi Misrdagi Fotimiy hokimiyati

qulagandan keyin ham omon qola oladigan mustahkam va bardoshli harakat uchun institutsional asos yaratdi. Mustaqillik sari siljish Saljuqiylar imperiyasi mintaqaning katta qismida hukmronlik qilgan sharqiy islom olamidagi siyosiy muhit tufayli tezlashdi. Saljuqiylar sunniylik pravoslavligining qat'iy himoyachilari bo'lib, ismoiliylik ta'limotlarini ham diniy og'ish, ham siyosiy jihatdan xavfli deb bilishgan. Saljuqiylar hokimiyati Fors va Iroq bo'ylab kengayib borar ekan, ismoiliy jamoalari tobora ko'proq ta'qiblar, kuzatuvlar va bosimlarga duch kelishdi. Bu tazyiqlar nizoriylarning ochiq faoliyat yuritishini qiyinlashtirib, ularni qudratli davlatlar bosimiga dosh bera oladigan yashirin tarmoqlar va mustahkamlangan qarshilik markazlarini rivojlantirishga undadi.Bu sharoitdan ismoiliylar siyosiy tashkilotining yangi shakli vujudga keldi. Nizoriylar harakati tarqoq missionerlik tarmog‘idan asta-sekin strategik jihatdan joylashgan qal’alarda mustahkamlangan mudofaa siyosiy jamiyatiga o‘tdi. Bu qo‘rg‘onlar nizoriylar tarqoq jamoalar o‘rtasida aloqa o‘rnatishlari, diniy yetakchilikni saqlab qolishlari va dushman hokimiyatlarga qarshilik ko‘rsatishlari mumkin bo‘lgan xavfsiz bazalarni ta’minlagan. Bu tuzumning o‘rnatilishi tez orada nizoriy ismoiliylarni ta’qibga uchragan diniy firqadan o‘ziga xos siyosiy kuchga aylantiradi, ularning omon qolishi strategiya, maxfiylik va hokimiyatni sinchkovlik bilan boshqarishga bog‘liq edi. Bu mustahkamlangan pozitsiyalar tarmog'i Nizoriylarga ancha yirik davlatlar hukmronlik qiladigan hududlarda yashashiga qaramay, avtonomiyani saqlab qolishga imkon berdi. Keng erlarni boshqarishga urinishdan ko'ra, ular himoya qilinadigan erlarni nazorat qilish va ichki birlikni saqlashga e'tibor qaratdilar. Bu strategiya nihoyatda mustahkam bo'lib, nizoriylarga ularni yo'q qilishga qaror qilgan qudratli mintaqaviy hukmdorlar tomonidan bir necha marta uyushtirilgan yurishlarga qaramay, avlodlarga bardosh berishga imkon beradi.

Hasan-i Sabboh va Alamut davlatining yaratilishi.

Nizoriy ismoiliylarning mustahkam siyosiy kuch sifatida paydo bo'lishi Hasan-i Sabbohning rahbarligi va uning shimoliy Forsda strategik xavfsiz hududiy

bazasini o'rnatishi bilan chambarchas bog'liq edi. Fotimiy da'vo tarmog'ida ta'lim olgan ismoiliy missioner Hasan ham ilohiy hokimiyatga, ham tashkilotchilik qobiliyatiga ega edi. Uning Nizoriy jamoalarini birlashtirishga qaratilgan harakatlari Saljuqiylar imperiyasi sharqiy islom olamida hukmronlik qilgan va ismoiliylarning diniy faoliyatini faol ravishda bostirgan davrga to'g'ri keldi. Katta harbiy qarshilikka duch kelgan Hasan, harakatning saqlanib qolishi nafaqat mafkuraviy birdamlikni, balki Nizoriy jamoalari nisbatan avtonomiya bilan faoliyat yurita oladigan himoyalangan geografik pozitsiyalarni ham talab qilishini tan oldi. Qadimgi tarix kurslari

1090-yilda Hasan-i Sabboh Kaspiy dengizining janubidagi qo'pol Alborz tizmasidagi Alamut tog' qal'asini egallab oldi. Keyingi ma'lumotlarga ko'ra, u qal'aga to'g'ridan-to'g'ri harbiy hujum orqali emas, balki ehtiyotkorlik bilan kirib borish, ishontirish va uning aholisini asta-sekin o'zgartirish orqali egalik qilgan. Qal'aning o'zi tik qoyalar bilan o'ralgan tor tizmani egallagan, bu esa oddiy qo'shinlarning egallashini juda qiyin qilgan. U yerda barpo bo'lgach, Hasan Alamutni Forsdagi Nizoriylar harakatining ma'muriy-mafkuraviy markaziga aylantiradi. Ushbu bazadan u missionerlik faoliyatini muvofiqlashtirdi, uzoq jamoalar bilan muloqot qildi va sodiq izdoshlar tarmog'ining rivojlanishini nazorat qildi. Alamutning geografik joylashuvi Nizoriylarning omon qolishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan. Olis tog'li hududda joylashgan qal'a jamoaga saljuqiylar hokimiyatining ularni yo'q qilishga bo'lgan bir necha bor urinishlariga qarshilik ko'rsatish imkonini berdi. Relyef katta qo'shinlarning samaradorligini cheklab qo'ydi va landshaftni yaxshi biladigan himoyachilarga ma'qul keldi. Hasan-i Sabboh qal'aning mudofaasini kuchaytirish va uning atrofidagi hududda qo'shimcha istehkomlar olishni rag'batlantirish orqali bu afzalliklardan foydalangan. Nizoriylar shimoliy Fors bo'ylab tarqoq mustahkamlangan qal'alar tizimini ishlab chiqdilar, ularning har biri mustaqil ravishda faoliyat yurita oladi va kengroq harakatga bog'liq bo'ladi. Bu istehkomlar ko'pincha tog 'tizmalari bo'ylab

yoki kirish yo'llari nisbatan kichik garnizonlar tomonidan nazorat qilinishi va himoyalanishi mumkin bo'lgan tor vodiylar ichida joylashgan edi. Ushbu geografik strategiya nizariylarga ishchi kuchi va resurslar etishmasligining o'rnini qoplashga imkon berdi, bu esa dushmanlarni kirishi qiyin va hujum qilish qimmatga tushadigan mudofaa tarmog'iga qarshi turishga majbur qildi. Hasan rahbarligi nizoriylar jamoasining ichki tuzilishini ham shakllantirdi. U qat'iy tartib-intizom, imomga sodiqlik va harakat maqsadlarini amalga oshiradigan fidoyi izdoshlarni puxta tayyorlashga urg'u berdi. Bu shaxslar nizoriy missionerlik ierarxiyasining bir qismi bo'lib, ularga ismoiliylik ta'limotini yoyish, istehkomlar orasidagi aloqani saqlash va jamoani dushman hokimiyatlardan himoya qilish vazifasi yuklangan. Hasan rahbarligida rivojlangan tashkilot diniy hokimiyatni siyosiy strategiya bilan birlashtirib, nisbatan kichik aholiga doimiy tashqi bosim ostida faoliyat ko'rsatsa ham, uyg'unlikni saqlab qolish imkonini berdi. Imomga sodiqlik bu tuzumning mafkuraviy negizini tashkil qilgan bo‘lsa, omon qolishning amaliy talablari maxfiylik, muvofiqlashtirish va intizomli itoatkorlikni talab qilar edi. Hasanning rahbariyati teologik majburiyatni siyosiy pragmatizm bilan birlashtirib, bir vaqtning o'zida diniy jamoa va mudofaa siyosiy tarmog'i sifatida faoliyat yuritadigan harakatni shakllantirdi.

Alamut va unga bog'liq qal'alar tarmog'ini barpo etish orqali Hasan-i Sabboh zamonaviy tarixchilar ko'pincha nizoriylar "davlati" deb ta'riflagan narsani yaratdi, garchi u odatiy hududiy shohlikka o'xshamasa ham. Buning o'rniga, u mafkuraviy sodiqlik va strategik muvofiqlashtirish bilan bog'langan mustahkamlangan anklavlarning markazlashtirilmagan tizimi sifatida ishladi. Bu tuzilma Nizoriylarga kuchli davlatlar va dushman diniy hokimiyatlar hukmronlik qilgan muhitda omon qolish imkonini berdi. Alamut davlati barqaror siyosiy hamjamiyatning markaziga aylandi, uning omon qolishi hududning kengayishiga emas, balki strategik joylashuvga, ichki tartib-intizomga va atrofdagi kuchlar bilan ziddiyatlarni ehtiyotkorlik bilan boshqarishga bog'liq edi.

Maqsadli qotillik strategiya sifatida: assimetrik zo'ravonlik mantig'i.

Nizoriy ismoiliylar atrofdagi kuchlar bilan odatiy harbiy qarama-qarshilik amalda imkonsiz bo'lgan siyosiy muhitga duch kelishdi. Saljuqiylar imperiyasi ulkan hududlarni nazorat qilgan va Nizoriy jamoalari qo'lidan kelgan barcha qo'shinlarga ega edi. To'g'ridan-to'g'ri urush harakatni tez halokatga olib kelgan bo'lardi. Buning o'rniga, Nizoriylar hokimiyati dushman rejimlarning siyosatini shakllantirgan asosiy shaxslarga qaratilgan tanlangan siyosiy zo'ravonlikka qaratilgan strategiyani ishlab chiqdilar. Katta harbiy kuchlarni emas, balki nufuzli amaldorlarni nishonga olib, nizoriylar oddiy urush xarajatlaridan qochib, siyosiy natijalarni o'zgartirishga harakat qilishdi. G'arbiy tsivilizatsiyani saqlab qolish

Ushbu strategiyaning eng qadimgi va eng mashhur namunalaridan biri 1092 yilda saljuqiylar hukmronligining ma'muriy me'mori bo'lib xizmat qilgan qudratli saljuqiy vaziri Nizom al-Mulkning o'ldirilishi bilan sodir bo'ldi. O‘rta asrlardagi ma’lumotlarga ko‘ra, so‘fiy qiyofasini olgan nizoriy agenti vazirning oldiga kelib, iltimosnoma taqdim etayotganda uni xanjar bilan o‘ldirgan. Suiqasd faqat Nizoriylar tomonidan amalga oshirilganmi yoki saljuqiylar siyosiy fitnasining kengroq muhitida sodir bo'lganmi, tarixchilar o'rtasida munozara davom etmoqda. Shunga qaramay, Nizom al-Mulkning o'limi kuchli ma'murlarga qaram bo'lgan siyosiy tizimda maqsadli o'ldirishning potentsial ta'sirini ko'rsatdi. Bitta nufuzli shaxsni yo'q qilish hokimiyatni beqarorlashtirishi mumkin, bu jang maydonidagi kichik qo'zg'olonchilar jamoasining imkoniyatlaridan ancha yuqori. Nizoriylar o'z sa'y-harakatlarini o'rta asrlar islom dunyosi siyosiy ierarxiyasida mavqei ularni ayniqsa muhim qilgan shaxslarga qaratdilar. Vazirlar, viloyat gubernatorlari, harbiy qo'mondonlar va taniqli din ulamolari potentsial nishon bo'lib xizmat qildilar, chunki ularning hokimiyati Nizoriylar jamoasiga tahdid soladigan siyosatni saqlab qolishga yordam berdi. Bu qotilliklar tasodifiy zo'ravonlik harakatlari emas, balki hokimiyatning o'ziga xos tuzilmalarini zaiflashtirishga qaratilgan ehtiyotkorlik bilan tanlangan aralashuvlar edi. Ismoiliy jamoalarga

dushman bo'lgan gubernatorni ishdan bo'shatish yoki ismoiliylarga qarshi kampaniyalarni qo'llab-quvvatlagan amaldorlarni qo'rqitish mahalliy siyosiy sharoitlarni o'zgartirishi va omon qolish uchun imkoniyatlar yaratishi mumkin.

Ushbu operatsiyalarning psixologik o'lchovi bir xil darajada muhim edi. Nizoriylar katta qo'shinlarni to'g'ridan-to'g'ri mag'lub etish qobiliyatiga ega emasligi sababli, ularning harakatlarining ramziy ta'siri hal qiluvchi strategik boylikka aylandi. Hatto qudratli hukmdorlarga ham Nizoriy malaylari erisha olishi mumkinligi haqidagi bilim siyosiy elitada noaniqlik muhitini yaratdi. O'rta asr yilnomachilari bunday hujumlar o'zlarining boyliklari, martabalari va harbiy himoyalariga qaramay, to'satdan o'zlarini zaif deb bilgan amaldorlar o'rtasida paydo bo'lgan qo'rquvni tez-tez tasvirlab berishgan. Bu qo'rquv sezilarli siyosiy oqibatlarga olib keldi. Ularning nishonga aylanishi mumkinligiga ishongan amaldorlar ba'zida ismoiliy jamoalariga nisbatan siyosatni mo'tadil qilishdi, ayniqsa tajovuzkor kampaniyalardan qochishdi yoki resurslarni shaxsiy xavfsizlikka yo'naltirishdi. Hujumlarning ko'rinishi bu ta'sirni kuchaytirdi, chunki suiqasdlar ko'pincha zaiflik xabarini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydigan jamoat joylarida sodir bo'ldi. Shu tarzda tanlab zo'ravonlikning psixologik kuchi moddiy resurslari boshqacha tarzda cheklangan guruhning strategik ta'sirini kuchaytirdi. Ushbu strategiya kontseptsiya zamonaviy terminologiyaga ega bo'lishidan ancha oldin assimetrik urush shaklini ifodalagan. Siyosiy ahamiyatga ega bo'lgan shaxslarga nisbatan tanlab zo'ravonlikka e'tibor qaratib, nizoriylar o'zlarining zaif tomonlarini kuchliroq davlatlar hukmronlik qiladigan siyosiy tizim ichida ta'sir ko'rsatish shakliga aylantirdilar. Ularning harakatlari Saljuqiylar saltanatini ag‘darish yoki ulkan hududlarni egallashni maqsad qilgan emas. Buning o'rniga, ular ozchilikni yo'q qilishga uringanlarga harajat qilib, uning omon qolishini ta'minlashga harakat qilishdi. Maqsadli zo'ravonlikdan hisoblangan foydalanish orqali nizoriylar O'rta

asrlardagi Yaqin Sharqning beqaror siyosiy manzarasida o'zlari uchun xavfli, ammo mustahkam bo'shliqni yaratdilar.

Amaliyotda suiqasd: usullar, ramzlar va ommaviy namoyish. Nizoriy xodimlari tomonidan amalga oshirilgan suiqasdlar shunchaki zo'ravonlik harakatlari emas, balki siyosiy ta'sirni maksimal darajada oshirishga qaratilgan puxta tuzilgan operatsiyalar edi. Bu qotilliklar odatda Nizoriylar jamoasiga tahdid solgan boshqaruv tuzilmalarida muhim rol o'ynagan shaxslarni nishonga olgan. Nizoriylar ega bo'lmagan qo'shinlar va resurslarni talab qiladigan jang maydonidagi harakatlardan farqli o'laroq, maqsadli qotillik oz sonli o'qitilgan agentlarga asosiy shaxslarni hokimiyat lavozimlaridan chetlatish orqali siyosiy dinamikani o'zgartirishga imkon berdi. Ushbu operatsiyalarning amaliy bajarilishi harakatning intizom va maxfiylikka kengroq e'tibor berishini aks ettirdi. Nizoriy suiqasdlarining o'ziga xos xususiyatlaridan biri bu yaqin masofali qurollarga, xususan, xanjarlarga tayanish edi. O'rta asr manbalari doimo kamon, arbalet yoki zahardan ko'ra yashirin pichoqlardan foydalanishni tasvirlaydi. Bu usul operativdan to'g'ridan-to'g'ri nishonga yaqinlashishni va qochishning iloji bo'lmagan bir paytda zarba berishni talab qildi. Bunday hujumlar suiqasdchidan ehtiyotkorlik bilan tayyorgarlik ko'rish va shaxsiy majburiyatni talab qildi, chunki u harakatni amalga oshirgandan so'ng omon qolish ehtimoli yo'qligini tushundi. Qurolni tanlash ham ramziy ahamiyatga ega bo'lib, harakatning bevositaligi va aniqligini ta'kidladi. Yaqin masofadan berilgan xanjar zarbasi hatto eng qudratli siyosiy arboblar ham o'zlarini qo'riqchilar yoki ijtimoiy mavqega ega bo'lolmaydilar, degan xabarni etkazdi. Hokimiyat ko'pincha tantanali yig'ilishlar va sud chiqishlari orqali omma oldida namoyon bo'ladigan siyosiy madaniyatda bunday hujum elita arboblarining zaifligini ko'rinadigan tomoshaga aylantirdi.

Xulosa.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Nizariy Ismoiliylar harakati o‘z davri uchun noyob siyosiy va strategik modelni namoyon etgan. Ular an’anaviy harbiy kuch va keng ko‘lamli jangovar yurishlar o‘rniga, aniqlik, maxfiylik va psixologik ta’sirga asoslangan yondashuvni tanlagan. Bu esa kichik sonli guruhga katta siyosiy ta’sir o‘tkazish imkonini bergan. Hasan ibn Sabbah tomonidan shakllantirilgan tizim doirasida suiqasd oddiy zo‘ravonlik emas, balki puxta o‘ylangan siyosiy vosita sifatida qo‘llanilgan. Nishonlarning ehtiyotkorlik bilan tanlanishi va suiqasdlarning ochiq tarzda amalga oshirilishi orqali raqib kuchlarga psixologik bosim o‘tkazilgan. Shu jihatdan, Nizariy ismoiliylar faoliyati o‘rta asrlar siyosiy kurashlarida “psixologik urush” elementlarining erta namunasidir. Shu bilan birga, tarixiy manbalarda, jumladan Marco Polo tomonidan keltirilgan rivoyatlar ushbu harakat faoliyatini ko‘pincha mubolag‘a va afsonaviy shaklda tasvirlagan. Zamonaviy tarixshunoslik esa bu stereotiplarni qayta ko‘rib chiqib, Nizariy ismoiliylarni murakkab diniy, siyosiy va ijtimoiy tizim sifatida talqin etadi. Umuman olganda, Nizariy ismoiliylar harakati tarixda faqat “Assassinlar” sifatida emas, balki strategik fikrlash, tarmoqlangan boshqaruv va samarali siyosiy ta’sir mexanizmlarini qo‘llagan noyob fenomen sifatida o‘rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Daftary, Farhod. Qotil afsonalari: Ismoiliylarning afsonalari. London: I.B. Tauris, 1994 yil.

Ismoiliylar: ularning tarixi va ta'limotlari. 2-nashr. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 2007.

«Qotillar ordeni: J. von Hammer va Nizoriy ismoiliylarning sharqshunos noto‘g‘ri talqinlari». Eronshunoslik 39:1 (2006), 71-81.

Ismoiliylarning qisqacha tarixi. Prinston: Markus Wiener nashriyoti, 1998 yil.

2. Halm, Xaynts. Fotimiylar va ularning ta'lim an'analari. London: I.B. Tauris, 1997 yil.

Hill, Donald R. Islom fanlari va muhandisligi. Edinburg: Edinburg universiteti nashriyoti, 1993 yil.

3. Xodjson, Marshall G. S. Qotillar ordeni: Ilk Nizoriy Ismoiliylarning Islom olamiga qarshi kurashi. Filadelfiya: Pensilvaniya universiteti matbuoti, 1955 yil.
4. Ibn al-Asir. “Al-Komil fi’l-Ta’rix”dan Salib yurishlari davri uchun Ibn al-Asir yilnomasi. D. S. Richards tomonidan tarjima qilingan. Aldershot: Ashgeyt, 2006 yil.
5. Lyuis, Bernard. Qotillar: Islomdagi radikal sekta. London: Vaydenfeld va Nikolson, 1967 yil.
6. https://brewminate.com/nizari-ismailis-assassins-alamut-history/